

1980 DARBESİ SONRASI TÜRKİYE'DE ANA AKIM SOL PARTİLER: BENZERLİK VE FARKLILIKLAR

MAIN-STREAM TURKISH LEFTIST PARTIES AFTER 1980 COUP D'ETAT:
SIMILARITIES AND DIVERSITIES

Doç.Dr. Mete Kaan KAYNAR

Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Bölümü,
metekaankaynar@gmail.com, Ankara/Türkiye

Dr.Öğr.Üyesi Gökhan AK

Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
gak2081@yahoo.co.uk, İstanbul/Türkiye

Reference: Kaynar, M.K. & Ak, G. (2018). "1980 Darbesi Sonrası Türkiye'de Ana Akım Sol Partiler: Benzerlik ve Farklılıklar", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, Vol:4, Issue: 9; pp:365-375.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26728/ideas.119>

ÖZ

Kamu harcamalarının finansmanında en önemli ve en etkili gelir kaynağı vergilerdir. Vergilerin en önemli gelir kaynağı olmasının Türk Ordusu'nun 12 Eylül 1980'de askeri bir darbeyle siyasal yönetime el koyması, Cumhuriyet tarihinin sonuçları itibarıyla en önemli olaylarından biridir. Bu siyasal olay, Türk Solu için de miladi nitelikler taşır. Zira Türk Solu, 1970'lerde ülkenin en mağdur kesimleriyle buluşabilmiş bir soldur. 12 Eylül sonrası ise, Türk Solu'nun ana gövdesi giderek ulusalcı-milliyetçi bir eksene kaymıştır. Bu kayma, Sol'un, dışlayıcı ve ötekileştirici bir hâle bürünmesi şeklinde tezahür etmiştir. Bu çalışmanın ana amacı, 1980 askeri darbesi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan 1982 Anayasası ile birlikte Türk siyasal hayatında, özellikle ana akım merkez solda bulunan ve 1980 sonrası sert tutumlu-laiklik çizgisine geçen Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve ulusal çizgide ilerleyen Demokratik Sol Parti'nin (DSP) nasıl şekillendiğini, iki sol parti arasındaki benzerlik ve farklılıklar ile bunların siyasal hayattaki iniş ve çıkışlarını irdelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1980 Darbesi, 1982 Anayasası, Türk Siyasal Hayatı, Türk Solu, Sol Siyasi Partiler.

ABSTRACT

Capturing of political government by the Turkish Army with a military coup d'état on 12 September 1980 is one of the main significant event of the Republic's history regarding its consequences. This event represents key concerns for the Turkish Left as well. Turkish Left is a left that could meet with the most aggrieved parts of the country in the 1970s. But following the 12 September, main body of the Turkish Left tended to a nationalist axis by time. This tendency manifested as the Left being an exclusionary and othering nature. The main aim of this study is to analyze how two main-leftist-stream Turkish political parties, that is to say, People's Republican Party which manifested as more radical laicist and Democratic Left Party which headed more nationalist line are politically shaped, what kinds of similarities and diversities they set out, and their political descents and uptrends.

Keywords: 1980 Coup D'état, 1982 Constitution, Turkish Political Life, Turkish Left, Left Political Parties.

1. GİRİŞ

1970'li yıllarda, özellikle de bu dönemin sonlarına doğru Türkiye'de artan siyasal gerilim ile istikrarsızlık ve bunlara bağlı olarak gelişen terör olayları, siyasi ölümler gibi güvenlik sorunları, dış borç, işsizlik gibi ekonomik sebepler ve özellikle İran ve eski Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerden kaynaklı NATO'nun Türkiye üzerindeki kaygıları gibi iç ve dış etkenler, Türk Ordusu'nca icra edilen 12 Eylül 1980 darbesine giden süreçte en önemli "görünen" etkenler olmuşlardır. Ancak, bu müdahalenin perde arkası nedenlerinin arasında, Ordu'nun siyasal solun güçlenmesi karşısında artan endişesi ve bunun sonucunda komünist hareketleri bastırma çabası ile laik sisteme karşı artan

halk tabanındaki dinsel kayma, diğer deyişle irtica sorununun olduğunu söylemek de mümkündür. Askeri darbe, dönemin iktidardaki partisi Adalet Partisi'nin (AP) bu tür sosyo-politik sorunları çözmekte başarısız olması sonucu gerçekleşmiştir (Karpat, 2014: 276). Artan sağ-sol çatışması, terör olayları, ki özellikle Demirel'in partisi AP liderliğindeki dönemin azınlık hükümeti süresinde ölü sayısının yılda 2000'lere dayanması ve çok yüksek enflasyon durdurulamamıştır (Ahmad, 2014: 212). 12 Eylül sabahı radyodaki mesajında ise Kenan Evren. Ordu'nun siyasete müdahalesinin gerekçelerini ülkenin bütünlüğünü korumak, hak ve özgürlükleri korumak, refahı sağlamak, devlet otoritesini yeniden tesis etmek olarak açıklamaktaydı.

Türkiye'de 1960 askeri darbesi sonrasında dönemin şartlarına göre oldukça özgürlükçü olan bir anayasa hazırlanmıştır. Bu anayasanın getirdiği özgürlükçü anlayış ile birlikte dünyada iki kutuplu sistemin artık tam anlamıyla benimsenmiş olması, Türkiye'de sağ-sol ekseninde konumlanmış ideolojik kutuplaşmayı getirmiştir. Keyman (2005: 3), bu dönem ile 1980 askeri darbesi sonrası dönemdeki solun üç ana başlıkta farklılaştığını vurgulamaktadır. Bunlar solun; kimlik, devlet ve sosyal adalet ile olan ilişkisindeki farklılaşmalardır.

1968 ile 1980 arasında, asıl sahnede olan gençlik olmuş ve aktif rol oynamıştır. Dünyada görülen birçok örgütlenme tarzı ve stratejileri, bu dönemde Türkiye'de de denenmiştir. Bunu, "acil iktidar arayışı" olarak betimlemek mümkündür. Yine bu dönemde, bütünsel ve kapsayıcı bir ulusal kimlik söylemi çerçevesinde işçiyi, köylüyü, ezilen halkı temel alan bir sol mevcuttur. Türkiye Solu, 1970'lerde ülkenin en yoksul ve mağdur kesimleriyle buluşabilmiş, dinsel, etnik, cinsel farklılıkları birleştirici bir şekilde nitelemiş ve bunlara sınıf mücadelesi içinde bir çözüm getirmeye çalışmıştır. Ancak, özellikle işçi sınıfı bu dönemde politik parti olarak değil, sendikal bir örgüt olarak ortaya çıkmış ve soldaki hiçbir parti işçilerin kitlesel anlamda temsilini sağlayamamıştır (Belge, 1984: 1958). 1990'lardan itibaren ise, dünyada iki kutuplu sistemin çöküşü ile sağ-sol eksenindeki siyasal kutuplaşma yerini İslamcı-laik eksenindeki yeni ölçekli siyasal bir kutuplaşmaya bırakmıştır.

Bu çalışmanın ana amacı, 1980 askeri darbesi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan 1982 Anayasası ile birlikte Türk siyasal hayatında, özellikle ana akım merkez solda bulunan ve 1980 sonrası sert tutumlu-laiklik çizgisine geçen Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve ulusal çizgide ilerleyen Demokratik Sol Parti'nin (DSP) nasıl şekillendiğini, iki sol parti arasındaki benzerlik ve farklılıklar ile bunların siyasal hayattaki iniş ve çıkışlarını irdelemeyi amaçlamaktadır.

2. 12 EYLÜL 1980 DARBESİ İLE SİYASET VE SOL EKSENİNDE GELİŞMELER

12 Eylül'den sonra Türk Solu'nun ana-akım gövdesinin giderek ulusalcı-milliyetçi bir eksene kaydığı görülmektedir (Kürkçü, 2005: 1). 1980'lerden itibaren Ermeni kimliğini temel alan ASALA ve sonrasında Kürt kimliğini temel alan PKK terör örgütlerinin Türk siyasetine etkisi, siyasal hayata etnik kimlik unsurunun yoğun dâhli olmuştur. Bu bağlamda sol, "dışlayıcı ve ötekileştirici" bir hâle bürünmüştür (Keyman, 2005: 3). Keza sınıfsal mücadele içindeki çözüm arayışı, yerini bazı sınıflarla mücadelelere bırakarak, kimlik sorunlarına güvenlik ekseninde bakılmasını ortaya çıkarmıştır.

Türk Ordusu'nun 12 Eylül 1980'de askeri bir darbeye siyasal yönetime el koyması, Cumhuriyet tarihinin sonuçları itibarıyla en önemli olaylarından biridir. Bu olay Türk Solu için de miladi nitelikler taşır. 1980 Darbesi sonrasında Ordu'nun ülke yönetimini ele almasıyla birlikte ülkede siyasal zemin tamamıyla değişmiştir. 1982 anayasası ve 1983 genel seçimlere kadar olan süreçte ülke siyasi idamlara sahne olmuştur. 1980 Darbesi'nin ardından, 1980 öncesindeki siyasi partiler kapatılmış ve bu partilerin siyasi liderleri ile önde gelen kurmaylarına 10 yıl süreli siyasetten men yasağı getirilmiştir. Bu yasaklar yeni siyasi partilerin kurulmasını ve yeni liderlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunlar, Turgut Özal liderliğindeki Anavatan Partisi (ANAP), Turgut Sunalp liderliğindeki Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) ve Necdet Calp liderliğindeki Halkçı Parti'dir (HP). Nitekim HP, 1980 öncesindeki CHP tabanına hitap eden ve bu oyları alan parti olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu dönemde Erdal İnönü liderliğinde kurulan Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP), merkez sol siyasetinde HP'ye karşı en büyük rakip olmuştur. 1985 yılında

gerçekleştirilen HP ve SODEP kurultaylarında bu iki parti birleşme kararı olarak Sosyal Demokrat Halkçı Parti'yi (SHP) kurmuşlardır (Kaynar, 2007: 73-77). Merkez sol artık tek çatı altında toplanmıştır; ancak, bu birleşmeden kısa bir süre sonra CHP'nin son genel başkanı Bülent Ecevit'in siyasi yasaklı olmasından dolayı, onun eşi Rahşan Ecevit tarafından kurulan Demokratik Sol Parti'nin (DSP), ilerleyen yıllarda SHP'nin merkez solda en önemli ve tek rakibi olarak doğduğu görülecektir.

1980 Darbesi ile gelen siyasi yasaklar 6 Eylül 1987 tarihinde yapılan halkoylaması ile nispeten kaldırılmıştır. 1982 Anayasa'sının siyasi yasaklarla ilgili geçici 4. maddesinin iptalinden yararlanan eski siyasetçilerin en önde gelen simaları, 12 Eylül 1980 öncesinde partilerinin genel başkanları olan Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş'ti. Yasakların kalkmasıyla birlikte siyasal yeni yapılanmalar alanında ilk sonuçlar hızla görülmeye başlanmıştır. İlk olarak, Erdal İnönü Bülent Ecevit'i birleşmeye çağırmış; ancak, Ecevit bunu reddederek birleşmenin DSP çatısı altında olabileceğini belirtmiştir (Akşin, 2008: 73). Bu olaydan sonra merkez soldaki asıl gelişmeler yaşanmaya başlamış ve 19 Haziran 1992'de 12 Eylül rejiminin ürünü eski siyasi partilerin aynı adla tekrar açılmasını engelleyen yasanın kaldırılmasıyla birlikte, eski partilerin yeniden açılabilmesi sağlanmıştır. Bunun sonucunda da, merkez solda bir üçüncü parti olan CHP yeniden kurulma imkânı bulmuştur. Ancak, merkez soldaki bu bölünme oyların gitgide erimesine yol açmış ve bu durum karşısında 1995'teki CHP ve SHP kurultaylarında alınan kararlarla birlikte bu iki parti artık CHP çatısı altında siyasi hayatlarına devam etmeye karar vermişlerdir.

1987 ve 1991 Milletvekiliği Genel Seçimleri'ne merkez solda yer alan SHP ve DSP birbirinden bağımsız partiler olarak girmiştir. Daha sonrasında ise yine benzer şekilde, ancak bu kez CHP ile DSP'nin birbirinden bağımsız partiler olarak 1995 ve 1999 Milletvekiliği Genel Seçimleri'ne girdikleri görülmektedir. Nitekim DSP, 1987 Milletvekiliği Genel Seçimleri'nden 1999 Genel Seçimleri'ne kadar oylarını sürekli arttırarak sonunda koalisyon hükümetiyle de olsa iktidara gelebilecek gücü kazanmıştır. Buna karşın, ilk olarak HP, ardından SHP ve onun da ardından CHP olarak seçimlere giren merkez solun bu önemli devam partileri her seçimde oy oranının düşmesini engelleyememiştir.

Anılan seçimlerde DSP ile CHP'nin oy oranlarındaki artış ve düşüşün önemli göstergeleri, bu partilerin izlemiş oldukları politikalar ve söylemleri ile dönemsel toplumsal ve ekonomik olaylar gibi birçok etkindir. Bunda başka önemli bir faktör de, Akşin'in (2008: 278); "Türk aydınları cumhuriyetten önce de, sonra da halkını aşağılamış, Arap-Fars ya da Avrupa kültürü karşısında aşağılık duygusu içinde olmuşlardır. Bu duygudan kurtulmak için ulusçu olmak gerekir." yorumundan da anlaşılacağı üzere, DSP'nin siyasal hayatında benimsediği "ulusçuluk" veya diğer deyişle "ulusalcılık" şeklindeki siyasi argümanı ve söylemidir. DSP'nin bu önemli vurgusunun aksine, CHP/SHP ise, politik argüman ve seçim söylemi olarak Atatürkçülük/Atatürk'ün partisi ve özellikle de o dönemin siyasi konjonktürüne en uygun ve sağlam olarak düşündüğü "laiklik" vurgusunu benimsemiştir. Ve bunları da, dönemin sağ partileri ve hatta DSP'ye karşı kullanmıştır. CHP'nin laiklik vurgusu, Kasım 2002 seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara gelmesiyle zirve yapmıştır.

3. 1980 ÖNCESİ TÜRKİYE'DE SİYASET VE MERKEZ SOL

Türkiye'de sağ-sol sınıflandırması 1960'lara kadar yaşanmamıştır. Bu döneme kadar yalnızca CHP ve DP'nin iktidarda olmaları etkin bir rol oynamıştır. CHP her ne kadar devletçilik, halkçılık gibi sol ideolojiye yakın ilkeleri benimsemiş olsa da, bu ilkeleri tamamlayıcı diğer ilkeler (milliyetçilik gibi) aslında CHP'nin sol ideolojiden uzak olduğunu göstermektedir. DP'nin de kurucu üyelerinin de bu gelenekten geliyor olması bize sağ-sol sınıflandırmasının, DP'nin iktidardan düşürülmesine kadar geçen sürede yaşanmadığının bir göstergesidir. Aynı zamanda CHP'nin jakoben bir gelenekten gelmesi ve jakobenizmin temelinde yer alan keskin devrimciliği, dikta yönetimini uygulayarak bir nevi toplum mühendisliğine soyunması sol ideolojiyle bağdaşmayan bir diğer yanındır bu dönemin... 1960 askeri darbesi ve ardından hazırlanan Kenan Evren'in de "bize bol

geldi” dediği 1961 Anayasası’nın özgürlükçü, demokratik bir yapıda olması, daha önceki dönemlerde görülmesi mümkün olmayan farklı görüşlerin siyaset sahnesinde temsil edilmeye başlanması anlamına geliyordu. Bu anayasanın ardından kurulan Türkiye İşçi Partisi’nin (TİP) sol bir söylemle siyaset sahnesine çıkması CHP’de tedirginliğe yol açtı. Tosun (1999: 95) bunu şöyle açıklamıştır; “13 Şubat 1961’de 12 sendikacı tarafından işçi sınıfının partisi olarak kurulan TİP’in, otoriter, merkezîyetçi devlet yönetimi geleneğinde tarihsel olarak çıkarları devlet ile özdeşleşeni bu nedenle de ilericilikle tutuculuğu bir arada yaşayan aydın kitleyi sosyalizme kazandırma çabası, tüm sınıfların temsilcisi olduğunu iddia eden CHP’nin, ideolojik kimliğini ilk kez solda tanımlamasına neden olmuştur.” CHP bunun ardından ortanın solu prensibini benimseyerek siyasi yaşantısına devam edecektir.

Bu dönemde ortanın solu siyasetine sahip çıkan en önemli kişi o dönem partinin de genel sekreterliğini yapan Mustafa Bülent Ecevit’ti. Bunun bir göstergesi olarak da “Ortanın Solu” adlı kitabı yazmış olması söylenebilir. Ortanın solu siyasetiyle birlikte, devlet–parti anlayışının dışına çıkılmaya başlanmıştır. CHP’nin jakoben gelenekten beslenmiş bürokratik yapıdan kurtulup halka açılımının ilk adımıydı. Ancak ortanın solu siyaseti parti içinde bölünmelere sebep oldu. Bu bölünmelerin esas sebebi, ortanın solu gibi yenilikçi bir politik anlayışa karşı partinin geleneksel siyasetine devam etmesini isteyen gruplar arasında oluştu. 1967’de Turhan Feyzioğlu önderliğindeki grup CHP’den ayrılarak Güven Partisi’ni ve 1972’de Kemal Satır önderliğindeki grup da Cumhuriyetçi Parti’yi kurdu. Ancak, bu bölünmeleri merkez sol siyasetinde bir parçalanma veya ayrışma olarak yorumlamak yanlış olacaktır. Zira ayrılıp yeni partiler kurmayı tercih eden bu gruplar, ortanın solu siyasetini ya baştan reddedenler ya da kabul etmiş görünüp bu anlayışı gelenekçi bir ağızla eleştirenler tarafından oluşturulmuştu. Tüm bunların ardından Bülent Ecevit önderliğindeki CHP, ortanın soluna parti içi ve diğer partilerden getirilen ağır eleştiriler sonucunda daha sonra da önderliğini edeceği partiye adını vermiş olan demokratik sol söylemini geliştirdi. CHP demokratik sol ideoloji ile birlikte, dünya çapında merkez sol siyasetin temelini oluşturan sosyal demokrat bir görünüm kazanıyordu; “Sosyal demokrat anlayış ile geleneksel devletçi çizgisi kırılıyordu... Ecevit’in 1970’lerde CHP’ye halk tabanı oluşturmak, bu tabanın hareketliliğine dayanan özerk bir siyaset geliştirmek iddiasıyla CHP gençlik kollarının aktif hâle getirilmesi, köy – kentler, kooperatifler, belediyeçilik projelerinin harekete geçirilmesi, sendikalarla bağlar kurulmaya çalışılmasında öncü rol üstlenmesi bunun kanıtlarıdır.” (Tosun, 1999: 111-112) Bu tarihten itibaren 1973 Milletvekiliği Genel Seçimleri’nde % 33,3, 1977 Milletvekiliği Genel Seçimleri’nde % 41,4 oy oranlarına ulaşarak seçimlerde birinci parti olarak çıkmıştır (TÜİK, 2012: 25). Bu sonuçlar merkez solun Türkiye’de birleştiğini gösteren en önemli örneklerdir.

1980 askeri darbesini ve sonrasında yaşananları iyi anlayabilmek için önce 1970’ler Türkiye’sini bilmemiz gerekmektedir. 1971 yılının başlarında Demirel hükümeti işlevini yerine getiremez olmuştu. Siyasal şiddet bütün ülkede yayılmaktaydı. Üniversiteler gerillaları taklit eden öğrencilerle dolmuştu ve eğitim durma noktasındaydı. Hem sağ hem de sol görüşlüler giderek saldırganlaşıyordu ve devletin bunu önleyecek gücü kalmamıştı. Bunların sonucu olarak 12 Mart 1971’de Silahlı Kuvvetler hükümete muhtıra verdiler. İstedikleri bir an önce ülkedeki toplumsal ve ekonomik karışıklığın bitmesi ve istikrarlı bir hükümet kurulmasıydı. Yapılacak reformların ise Atatürk’ün görüşleri doğrultusunda yapılmasını istiyorlardı. Aksi takdirde iktidara tamamen el koyacaktı. Bu durum insanların çoğu için şaşırtıcı olmadı; yine de darbenin niteliğini çok az kişi kavrayabilmişti. Siyasetçiler ise bu durumdan hiç hoşnut değildi. Demirel anında istifa etti. Paşaların herkesin kabul edeceğini düşünerek hükümeti kurma görevini verdiği isim Profesör Nihat Erim oldu (Zürcher, 2014: 373).

Sonrasında hükümet sert politikalar uygulamaya başladı. O sırada Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO)’nun başlattığı terör eylemleri her yanı sardı. Birçok ilde sıkıyönetim ilan edildi. Bu iller Kürtlerin çoğunlukta olduğu yerlerdi. Türkiye’nin siyasi ve toplumsal yaşamı sıkıyönetim yüzünden felç oldu. Partilerin gençlik örgütlerinin, meslek örgütlerinin ve sendikaların faaliyetleri yasaklandı. Bazı gazete ve kitapçılarının yayın yapması engellendi. Birçok gazeteci, yazar gözaltına alındı. Sol

olarak tanımlanan her şey yasaklanırken sağ yayılmaya devam etti. Grevler yasaklandı. Sıkıyönetim 2 yıl boyunca devam etti. Hak ve özgürlükler kısıtlandı. 1973'e gelindiğinde zorlu bir süreçten sonra Cumhurbaşkanı olarak Fahri Korutürk seçildi. Bu dönem Türk siyasi hayatında birçok gerilim yaşanacaktı. 1970'te Adalet Partisi bölündü, Demirel'i eleştirenler Demokrat Parti'yi kurdular. Dinci ve sağ bir parti olarak Milli Nizam Partisi ortaya çıktı; yine de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı ve Milli Selamet Partisi olarak yeniden sahneye çıktı. Radikal sağda MHP daha çok görünür olmaya başladı.

1972 yılında CHP'de İnönü'nün yerine gelen Bülent Ecevit partisini elitist olmakla eleştiriyor ve halkın desteğini gün be gün daha çok kazanıyordu. Bülent Ecevit'in önderliğindeki CHP artık sosyal demokrat bir çizgiye bürünmüş oldu, ortanın solu söylemi işe yaradı ki 1973 seçimleri CHP'nin zaferiyle sonuçlandı. Adalet partisi ikinci partiydi. İslamcıların Milli Selamet Partisi ise üçüncü oldu. Seçim sonuçları şaşırtıcıydı. Ancak, CHP'nin zaferi ve yüzde 33 oyuna karşılık sağ partilerin oyları yüzde 60 civarıydı ve bu aslında solun ne derece zayıflatıldığını ve sağın ne derece güçlendiğini gösteriyordu. Bundan sonra Türkiye siyasetinde koalisyonlar devri başlayacaktı ve bu durum istikrarsız hükümetlerle 1980'lere kadar sürecekti. Demirel'in özellikle Ecevit'le koalisyon kurma konusundaki isteksizliği ve kendilerine muhalefet görevi verildiğini dile getirmesi işleri sonuçsuz bırakıyordu. Bunun etkisiyle MSP daha istekli bir tutum izledi. CHP-MSP koalisyonu kuruldu. 25 Ocak 1974'te kuruldu. Bu koalisyon laiklik ekseninde bakıldığında ilginç bir koalisyondu ve nitekim anlaşmazlıklar hükümetin sonunu getirdi. Bir süre yine siyasi hayatta tıkanmalar yaşanacaktı. Bunun çözümünü dönemin Cumhurbaşkanı Korutürk, Dr. Sadi Irmak'a hükümet kurma görevini vermekte buldu. Bu hükümet en az güven oyu ile en çok görevde kalan hükümet olmuştur.

Bunun ardından 1975'te dört partinin birleşiminde Demirel başkanlığında bir Milliyetçi Cephe hükümet kurulacak ve bu Türk siyasetinde yeni Demirel dönemini başlatacaktır. Bunun yanında şiddet, özellikle de 1970'lerin ortalarından sonra, daha çok sağdan gelir oldu ve giderek arttı. Şiddetin yanı sıra, ekonomi de düzeltilemiyordu. Enflasyon, işsizlik, dış borç gibi sorunlar çözülemedi. Sadece sağ-sol terminolojisi üzerinden değil, Kürt ve Alevi kimlikleri üzerinden de ayrıştırma politikası başlamıştı. Bu azınlıklara yönelik katliamlar, suikastlar gerçekleştiriliyordu. Malatya, Sivas, Bingöl ve Kahramanmaraş'ta çok sayıda saldırı ve katliam gerçekleştirildi. Özellikle Milliyetçi Cephe Koalisyonları döneminde CHP'nin mitingleri saldırıya uğruyor ve kesiliyordu. 1977 yılı 1 Mayıs'ı kanlı bir şekilde bitti. 1977 seçimleri böyle bir havada gerçekleşti ve CHP % 42 oy ve 213 milletvekiliyle birinci parti oldu. Milliyetçi Cephe partilerinden CGP ve MSP gücünü kaybederken MHP hem oyunu hem de çıkardığı milletvekili sayısını arttırdı. Yine de hiçbir siyasi parti tek başına iktidar olamamıştı. Baskılar sonucu Ecevit hükümeti kuramayınca İkinci Milliyetçi Cephe koalisyonu dönemi başladı; ancak bu cephe de kendi içinde kopmalar yaşadı. Görev yine Ecevit'teydi 1978'de kurduğu yeni koalisyon hükümeti 1979'a kadar görevde kalacak; yine de hem siyasal şiddet hem de ekonominin kötü gidişatı yüzünden sonlanacaktı (Akın, 2009: 103-112). Terörizm gittikçe yayılıyordu. 1979'da Milliyet Gazetesi başyazarı Abdi İpekçi'nin öldürülmesi sarsıcıydı. Kendisi Ecevit'in dostu, demokratik, liberal bir gazeteciydi. Birçok cinayetin sorumlusu tutuklanamıyor, tutuklansalar bile hapishanelerden rahatlıkla kaçabiliyorlardı (Ahmad, 2014: 171-203).

Tüm bunlar yaşanırken Dünya'da da önemli gelişmeler oluyordu. 68 gençlik hareketleri sadece Türkiye'de değil birçok ülkede yaşandı. Nitekim başlangıçta emperyalizme, sömürüye karşı başlayan gerilla hareketleri bazı ülkelerde sağ-sol çatışması halini aldı. 1973'te yaşanan petrol krizi ve bunun sonucu olarak artan petrol fiyatları Türkiye dahil birçok ülkenin ekonomisini olumsuz etkiledi. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı ayrıca önemli bir olaydı ve uluslararası bir boyut kazandı. Aynı yıl yaşanan Afyon krizi, Ecevit'in haşhaş ekimini yeniden serbest bırakması hem Amerika'yla ilişkileri kötüleştirdi ve bu iki gelişme Amerika'nın Türkiye'ye ambargo uygulamasına sebep oldu. Burada Ecevit'in tavrının Türk halkı üzerinde fazlasıyla olumlu etki yarattığını söylememiz gerekir. 1979'da Sovyetlerin Afganistan'ı işgali ve İran'daki İslam devrimi de diğer önemli gelişmelerdendi.

Bu şartlar altında 1980'e geldiğimizde o yıl Türkiye'de yaşanan ilk önemli olay 24 Ocak Kararlarıydı. Ekonomiden anlayan liberal bir teknokrat olan Turgut Özal baş ekonomik danışmandı ve ülke ekonomisini düzeltereğini düşündüğü bu kararları uygulamaya koydu. Bu amaca ulaşabilmek için beş yıllık bir süre istiyordu ve aslında ordu yaptığı darbeyle ona bu ortamı yarattı. Orduyu harekete geçiren son önemli olay Necmettin Erbakan'ın liderliğindeki Milli Selamet Partisi'nin Konya'da düzenlediği Kudüs'ü Kurtarma Mitingi oldu. Bu miting sırasında laik devlete ve Cumhuriyet'e açıkça hakaret edilmesi, İslami değerler öne çıkarılıp neredeyse şeriat yanlısı bir söylem belirlenmesi bardağı taşırdı.

4. 1980 ASKERİ DARBESİ VE DARBE ANAYASASI: ETKİLERİ VE SONUÇLARI

Aylarca cumhurbaşkanı seçilememesi, azınlık ve koalisyon hükümetlerinin işlevsizliği, durdurulamayan terör ve şiddet, düzeltilemeyen ekonomi 12 Eylül 1980 sabahı ordunun ülke yönetimine bir kez daha el koymasına neden oldu ve başta neredeyse halkın çoğunluğu tarafından memnuniyetle karşılandı. Orgeneral Kenan Evren darbenin nedenlerini "ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, devlet otoritesini yeniden tahsis etmek, kardeş kavgasını önlemek ve demokratik düzenin işlemesine engel olan durumları ortadan kaldırmak" olarak açıklıyordu (Karpas, 2014: 276-281). Milli Güvenlik Konseyi kuruldu, Kenan Evren başkanlığında sadece askeri üyelerden oluşturuldu. Parlamento ve bakanlar kurulu dağıtıldı, dokunulmazlıklar kaldırıldı. Bütün siyasi partilerin faaliyetleri durduruldu. Siyasi parti liderleri tutuklandı. Tüm ülkede olağanüstü hal ilan edildi ve ülke dışına çıkışlar yasaklandı. İki sendika konfederasyonunun (DİSK ve MİSK) faaliyetlerine son verildi, belediye başkanları görevden alındı, grevler yasaklandı. MGK çok geniş yetkilere sahipti ve bu yetkilerini her alanda kullanmaktan çekinmedi. Entelektüel çevre de bu sert müdahalelerden nasibini aldı. Gazeteler, hatta 1924'ten beri faaliyet gösteren Cumhuriyet Gazetesi bile, kapatıldı. Yine de darbeden en çok etkilenen siyasiler oldu. Yeni rejimde eski siyasetçilere, eski partilere yer yoktu. Partiler kapatıldı hatta mal varlıklarına, arşivlerine el konuldu. Siyaset konuşmak dahi yasaklanmıştı. Tüm bunları hızla yayılan tutuklamalar izledi. Darbenin daha ilk birkaç ayında binlerce kişi tutuklandı. Üstelik bunlar sadece terör tutuklamaları değildi. Akademisyenler, yazarlar, gazeteciler, hukukçular bile gözaltına alınabiliyordu. Bunlara daha sonraları işkence faktörü de eklendi ve gözaltındakilere çeşitli şekillerde ve uzun süreli işkenceler yapıldığı öne sürüldü (Zürcher, 2014: 401-404).

Sıra Darbe Anayasasına gelmiştir, diğer deyişle 1982 Anayasası olarak bilinen şu andaki mevcut son anayasaya... Profesör Orhan Aldıkaçtı'nın başkanlığını yaptığı 15 üyeli Anayasa Komisyonu yeni anayasanın ilk taslağını 17 Temmuz 1982'de hazırladı. Ancak bu hazırlanan taslak, 1961 anayasasıyla kazanılan çoğu gelişmenin, özgürlüklerin geri alınması demektir. MGK'nın yetkileri artırılmış, basın özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, sendikalara üye olma gibi hak ve özgürlükler kısıtlanmıştı. Yeni anayasa bu şekilde 7 kısım günü halk oylamasına sunuldu. Burada aslında anayasaya eklenen bir madde gereği anayasanın kabulü aynı zamanda Kenan Evren'in 7 yıllığına Cumhurbaşkanı olması demektir. En ufak bir fire bile kabul edilemez olduğu için halkoylamasına katılımın artmasını sağlayacak bazı önlemlere de başvuruldu. Oy vermeyenler para cezasının yanında 5 yıl oy kullanma hakkından da men edilecekti. Tüm bu manevralar bekleneni verdi ve sonuç % 91,4 gibi muazzam bir evet oyu oldu (Zürcher, 2014: 406). Anayasanın getirdiği yeniliklerden bazıları şunlardı: Cumhurbaşkanı'nın ve MGK'nın veto yetkisi artırılmıştı. Eski partiler siyasetten men edilmişti ve yeni kurulacak partiler de sadece liderleri Konsey'den veto almaz ise kurulabilecekti. Sonuç olarak, kurulan 15 partinin yalnız 3'ünün 1983 seçimlerine katılmasına izin verildi: Emekli Orgeneral Turgut Sunalp'ın liderliğinde, askerler tarafından desteklenen Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), Necdet Calp liderliğinde Chp'nin devamı olarak okunabilecek Kemalist kanattan Halkçı Parti (HP), ve Turgut Özal'ın liderliğinde milliyetçi muhafazakar çizgideki Anavatan Partisi (ANAP). 1983 seçimlerini Anavatan Partisi % 45'ten fazla oy alarak birinci tamamladı, Halkçı Parti % 30'la ikinci, MDP ise üçüncüydü. ANAP'ın meclisteki salt çoğunluğu sağlayarak tek başına iktidar, Turgut Özal ise başbakan oldu (Ayan, 2007: 10).

5. 1980 SONRASI MERKEZ SOL PARTİLER VE SELEFLERİ

1980 Askeri Darbesi ile ardından düzenlenen 1982 Anayasası gibi ülke siyasetini baştan aşağı değiştiren gelişmelerin ardından Necdet Calp liderliğinde Mayıs 1983'te merkez sola öncülük edecek Halkçı Parti (HP) kuruldu. HP, 1980 sonrası düzenlenen yeni merkez projenin merkez solunda yer alacak bir biçimde şekillendirildi ve tabanının bu kesme hitap etmesi amaçlandı. 1983 yılındaki Milletvekili Genel Seçimleri'ne yalnızca üç partinin katılması sağlanırken bunlardan biri de HP idi. Bu seçimlerde HP % 30,5 oy alarak 117 milletvekili kazanmayı başarmıştı. Bu seçimlerin en önemli özelliklerinden biri yalnızca üç partiye seçime katılma hakkının tanınması ve buna paralel olarak da halkın bu partiler arasından seçime zorlanmasıdır. Bu seçimlerin bir diğer göz önünde bulundurulabilecek özelliği de % 92,3 ile 1950'den günümüze kadar geçen sürede en yüksek ikinci katılım oranına sahip olmasıdır. Halkçı Parti, sosyal adaletçi, sosyal güvenlikçi, çalışanların yaşam düzeyini yükseltmeye ve onların toplum içindeki saygınlığını yükseltmeye çalışan, Devletçiliğe ağırlık veren, Özgürlükçü parlamenter demokrasiye bağlı SOSYAL DEMOKRAT bir partidir. Dünyada sosyal demokrasinin kendi içinde piyasa ekonomisine de yer vermesine karşılık HP'nin devletçilik politikası izleyeceğine özellikle yer vermiş ve içinde milliyetçilik, devletçilik gibi sosyal demokrasiyle çok fazla bağdaşmayan altı temel ilkeye de yer vermiştir (Halkçı Parti, 1983: 3-4).

Askeri yönetim, ilk olarak siyasal istikrar kavramını ön plana çıkmış, 12 Eylül öncesinin siyasetçilerini olduğu kadar, çoğulcu siyasal yapıyı da istikrarsızlığın kaynağı olarak göstermiştir. Bu yüzden hedef, "demokrasi"ye geçildiğinde olabildiğince az sayıda partinin katıldığı ve esas olarak merkez sağ ve merkez sol ekseninde işleyen iki partili bir parti sisteminin ortaya çıkmasıydı (Gemalmaz, 1996: 990). Bu doğrultuda 1980 öncesinde aktif olan siyasi partilerin devamı niteliğinde yeni partiler kurulsa da, bunların açılmasının önüne geçilmiş ya da darbe sonrasındaki ilk genel seçimlere katılamamışlardır. CHP geleneğini devam ettiren bir görünüme sahip olarak Haziran 1983'te Erdal İnönü başkanlığında Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) kurulmuştur. SODEP de MGK'nın veto engeline takılarak seçime katılamayan bir partidir. Kömürcü'nün (2010) SODEP yorumu şu şekildedir; *"Türkiye'de sosyal demokrasinin gelişimini inceleyen çalışmalar, sıklıkla merkez sol siyasetle Kemalizm arasındaki ilişkiyi hiç değişmeyen bir ilişki olarak yorumlama ve oradan hareketle sosyal demokrat hareketin sorununun Kemalist ideolojiye dayanması olduğunu öne sürme eğilimindedirler. Oysa SODEP, Türkiye merkez solu açısından Kemalizm'in kısıtlayıcı etkisinden sıyrılarak gerçek anlamda bir sosyal demokrat parti haline gelme mücadelesinin açıkça verildiği bir alan olması nedeniyle son derece önemli bir deneyimdir."*

SODEP'in 1984 Yerel Seçimleri'ne katılması, HP'nin oylarında ciddi bir düşüşe sebep oldu ve Türkiye genelinde oy oranlarına bakıldığında % 23,3 ile ANAP'ın ardından SODEP ikinci parti oldu. Bu durum merkez sol oylarındaki bölünmenin açıkça göstergesi oldu. Seçim sonuçları etkisini hemen göstermeye başlamıştı ve HP genel başkanı Necdet Calp görevini bıraktı (Tanör vd. 2008: 67). Merkez solda bu bölünme yaşanırken HP-SODEP birleşmesiyle büyük bir kaynaşma yaşandı. Merkez solda büyüyen SODEP, küçülen ama mecliste temsil gücüne sahip olan ise HP idi. Bu durumda normal olan, bu parti milletvekillerinin öbürüne katılmalarıydı. Ancak Anayasa'nın 84. Maddesi buna engeldi. Zira parti değiştiren milletvekillerinin üyelikleri düşüyordu. Bu tehlikenin içine düşmemek için üç aşamalı bir yol izlendi. İlk olarak HP ve SODEP arasında birleşme protokolü metni imzalandı. Ardından HP Olağanüstü Kurultayı, tüzük ve parti programıyla birlikte partinin de adını değiştirerek Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ismini seçti. Bu olayın hemen ardından da SODEP kendini feshederek SHP'ye katıldı ve meclise girmiş oldu (Tanör vd. 2008: 68).

Yeni bir isme sahip olarak kurulan ve merkez sol siyasetinin kalbi niteliğindeki SHP'nin ilk genel başkanı HP'nin son genel başkanı olan Aydın Güven Gürkan olmuştur. Ancak, bu gelişmeden kısa bir süre sonra merkez solda yer alacak bir diğer parti olan Demokratik Sol Parti (DSP) 14 Kasım 1985'te kurulmuştur. Böylece 12 Eylül'ün hemen ardından gelen HP-SODEP eksenindeki bölünme yerini SHP-DSP ekseninde bir bölünmeye bırakmıştır. SHP kurulduktan hemen altı ay sonra yapılan parti olağanüstü genel kongresinde tek aday olan Erdal İnönü partinin genel başkanı

seçilmiştir. Erdal İnönü daha sonra Eylül 1986'da yapılan ara seçimle birlikte meclise girmeye hak kazanmıştır. SHP bu seçimlerde % 22'lik bir oy almıştır ve DSP'ye rağmen merkez solda birinci parti olduğunu göstermiştir. SHP'nin merkez soldaki önderliğine rağmen parti içinde kopmalar yaşanmıştır ve bir grup milletvekili Aralık 1986'da hülle partisi aracılığıyla DSP'ye katılmıştır.

Bu yaşananlara rağmen Kasım 1987'de yapılan Genel Seçimlerde barajı aşmayı başaran üç partiden biri olan SHP, % 24'lük oy oranıyla 99 milletvekili kazanarak ana muhalefet partisi olmuştur. Mecliste temsil edilen diğer iki parti ANAP ve DYP sağ çizgiye yakın partilerdir ve SHP merkez solun tek temsilcisi olmuştur TBMM'de... 1987 seçimlerinden sonra parti içinde muhalefet başlıyor ve bunların başını daha sonra CHP Genel Başkanı seçilecek olan Deniz Baykal oluşturuyor. 1988 yılındaki parti kurultayında Erdal İnönü genel başkan seçilmiş olsa da, parti meclisini Deniz Baykal'ın taraftarları kazanarak parti yönetiminde söz sahibi olmaya hak kazanıyorlar.

1991 Genel Seçimlerine kadar her olağan ve olağanüstü toplanan parti kurultaylarında İnönü-Baykal çekişmesi yaşanmıştır. 1991 yılındaki Genel Seçimlerde, SHP ana muhalefeti kaybetmesine rağmen meclise giren beş parti arasından % 20'lik oy oranıyla üçüncü parti olmuştur. Ancak bu seçimlerde tek başına çoğunluğu elde eden hiçbir parti yoktu. Birinci parti olmayı başaran DYP'nin tek başına hükümet kurmaya yetecek sayıda milletvekili bulunmadığından, bir karma hükümetin kurulması gerekiyordu. Bu çalışmalar DYP-SHP ekseninde başladı ve yürüdü. Bunun sonucu olarak SHP, koalisyon ortağı olarak iktidara geldi ve 14 yıl aradan sonra merkez sol siyaset ülke yönetiminde kısmen de olsa söz sahibi oldu. Hükümet programında özellikle "demokratikleşme" konusundaki vaatleri kamuoyunda iyimser bir beklentiye yol açtı. Program, ülke hukuk sisteminin ve anayasanın baştan sonra ve demokratik değerlere göre yenileneceğini bildiriyordu. Ne var ki, 1991 seçimleri ertesinde oluşan yeni parlamento kendisinden beklenen vaatleri yerine getiremedi. Demokratik ve yeni bir anayasa fikri terk edildi (Tanör vd. 2008: 93). SHP'nin bu iktidar süreci partiyi çok yaraladı. Bu süre boyunca yaşanan SHP belediyesinde bulunan İSKİ'nin yolsuzlukları, Madımak Katliamı gibi toplumsal olaylarla birlikte, ekonomik açıdan da partinin temsil ettiği alt sınıfa nüfuz etmeyecek politikalar partiyi olumsuz etkileyen sebeplerin başında geliyordu. Bunun en net örneği, Tansu Çiller ile koalisyonda bulunduğu dönemdeki 5 Nisan Kararlarıdır. Ülke tarihinin en büyük devalüasyonlarından birinin yaşandığı bu süreç, hükümet ortağı olan SHP'nin de halk tabanında ekonomik anlamda etkisini yitirmesine sebep olan bir durumdu. Haziran 1992'de de, 12 Eylül rejiminin ürünü eski siyasi partilerin aynı adla tekrar açılmasını engelleyen yasa kaldırıldı ve eski partilerin yeniden açılabilmesi sağlandı.

SHP içindeki liderlik yarışının kaybeden tarafı olan Deniz Baykal önderliğinde, CHP tekrar kuruldu. CHP'nin amacı, merkez soldaki bölünmüşlüğü ortadan kaldırarak CHP çatısı altında SHP ve DSP'yi birleştirmektir. Erdal İnönü'nün çatı partisinin, kendi partisi olacağını belirtmesi; Ecevit'in ise birleşmeye yanaşmayarak kendi yoluna kendi partisiyle gitme kararı alması, Türkiye'deki merkez sol siyasetin tam anlamıyla bölündüğünü gösteriyordu. Bu bölünmüşlük, 1994 yılında gerçekleşen Yerel Seçimlerde net olarak görünüyordu. Belediyelerin karar organları olan İl Genel Meclis'lerindeki oy oranlarına bakıldığında SHP - %14, DSP - %9, ve CHP - %5'lik oranlarla merkez sol, Türkiye siyasetinde silinmeye doğru ilerliyordu. Sina Akşin, SHP ve ardılı olan CHP'nin oylarındaki bu düşüşün, zayıf önderlik, Atatürkçülüğe yeterince sahip çıkamama ve dar gelirlilerin çıkarlarını gerektiği şekilde kollamamaktan kaynaklandığını düşünüyor. Bunlara kaynak olarak ise, İnönü'nün havasının Murat Karayalçın'da bulunmadığından bahsediyor. CHP lideri Deniz Baykal'ın görünüşte güçlü bir kişiliği olduğunu, yine de herkes hoşnut etmek uğrunda, sol siyasete ve Atatürkçülüğe sırtını dönüyor ve sonuç olarak da kimseyi hoşnut edemediğini düşünüyordu. Zira sağcı tutumlarla, sağcı partilerle yarışabilmenin olanaksızdı (Tanör vd. 2008: 167). 1995 yılının ilk aylarında SHP'de önemli gelişmeler oldu. 18 Şubat 1995 tarihinde CHP – SHP ortak kurultayında, CHP çatısı altında birleşme kararı alındı. Artık hükümet ortağı CHP oluyordu, ancak Baykal'ın koşullarından biri erken seçimdi. Aralık 1995'te yapılan Genel Seçimlerde CHP %11 ile kıl payı meclise girebilmiştir ve Refah Partisi (RP) %21'lik oy oranıyla birinci parti olmuştur; "1950'den bu yana seçimleri hep şeriata, ağalık-şeyhlik düzenine 'göz

kırpan' parti ya da partiler kazanmıştı. Şimdi şeriatçı partinin kendisi, %21 oyla da olsa, birinci parti durumuna yükseliyordu. Atatürk Cumhuriyeti nereye gidiyordu? 'Atatürk'ün kurduğu parti' diye propaganda yapan CHP ise neredeyse kıl payıyla meclise girebilmişti. Baykal erken seçimi dayatmış, fakat ağır bir yenilgiye uğramıştı." (Tanör vd. 2008: 168) 1995'ten 1999 yılındaki genel seçimlere kadar, CHP kazandığı 49 milletvekili ile ülke siyasetinde etkin bir rol oynayamayacaktı. Ancak 28 Şubat 1997'de askeri müdahale (post-modern darbe olarak da adlandırılır) ile birlikte laikliğin tehlikede olduğu görüşü iyice ön plana çıkmaktaydı. Bu dönemde Genelkurmay tarafından Batı Çalışma Grubu kurulmuş ve bu gruptan alınan bilgiler ışığında, Türkiye'ye dıştan gelen tehlikenin azaldığı; içten, ikisi de aynı derecede tehlikeli, PKK ve şeriatçılıktan kaynaklanan tehlikenin öncelik kazandığı görüşü hâkim olmuştu (Tanör vd. 2008: 174). CHP'nin ilerleyen yıllarda sıkça başvurduğu tehdit algısı ve laiklik savunuculuğu, bu kararlarla birlikte meşruiyet kazanmış olacaktı. Post-modern darbenin ardından kurulan azınlık koalisyon hükümetini CHP dışarıdan destekleme kararı aldı. Ancak, 1998'de Türkbank ile ilgili yolsuzluk üzerine, CHP gensoru vererek koalisyon hükümetini düşürdü ve 1999 Genel Seçimleri'ne kadar ülke, merkez solun diğer önemli partisi DSP azınlık hükümetiyle yönetildi. 18 Nisan 1999 Genel Seçimleri ile CHP, askeri darbeler dışında ilk defa meclise giremiyordu. Atatürk'ün partisi, cumhuriyeti kuran parti olarak adlandırılan partinin mecliste temsil hakkı dâhil olmaması bir devrin kapanması olarak da görülebilirdi.

6. DSP İLE CHP ARASINDAKİ TEMEL BENZERLİKLER/FARKLILIKLAR

CHP'nin laiklik söylemine karşı DSP'nin ulusalcılık söylemi bu dönemde daha etkiliydi. Ülkede kan döken PKK terör örgütü lideri DSP'nin azınlık hükümetince yakalandı. Türkiye toplumunun popülist siyasete her zaman rağbet göstermiştir (Demirel'in herkese iki anahtar vaadi). Öcalan'ın yakalanması da, halkta Ecevit'e olan rağbeti arttırdığına hiçbir şüphe yoktur. Üstelik bu seçimlerde, merkez solun ulusalcı kesimi olarak bilinen DSP'nin yanında Türk milliyetçiliğini öne çıkaran söylemleriyle MHP ikinci parti konumuna gelmiştir. CHP, 2002 Genel Seçimlerine giderken Türkiye'deki siyasal, ekonomik çalkantılar sonucunda merkez solda tek parti konumuna gelecekti.

Demokratik Sol Parti 14 Kasım 1985 yılında Bülent Ecevit'in eşi Rahşan Ecevit tarafından kurulmuştur. Siyasi yelpazede merkez solda yer alan DSP, parlamenter düzeni savunan ve anayasaya bağlılık ilkesini her platformda dile getiren kimliğiyle günümüze kadar hafızalara kazınmıştır. Günümüz Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokratik Sol Partisi'nin kökenlerine baktığımız zaman iki partinin kökenleri ve bir çok siyasi ideolojilerinde keskin farklılıklar olsa dahi bazı siyasi felsefeleri cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında ortaya çıkan, Mustafa Kemal Atatürk'ün kurmuş olduğu, daha sonra Atatürk'ün yakın ve silah arkadaşı İsmet İnönü'nün Atatürk dönemi sonrası ikinci genel başkan olduğu Cumhuriyet Halk Fırkası'na uzanır.

Demokratik Sol Parti, köken bakımından ortanın solu ve daha sonra demokratik sol kavramını benimsemiştir. Daha sonra demokratik solla birlikte ulusal sol Demokratik Sol Parti'ni en önemli siyasi söylemi ve argümanı olmuştur. Ulusal solun tam olarak bir tanımı olmamak ile birlikte bunun hakkında çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Türkiye üzerinden gidecek olursak ulusal solda milliyetçilik vardır. Ancak bu milliyetçilik şu milliyetçilik bu milliyetçilik gibi değil ülke içindeki bütün halkları bir arada tutmayı hedefleyen bir milliyetçiliktir. Demokratik Sol Parti'nin ulusalcılığı içinde anti-emperyalizm, anti-kapitalizm, anti-faşizmin izlerini şiddetle görmek mümkündür. Halkçılık da ulusal solun içinde önemli bir yer tutar. Bu yüzden ulusal solu sosyalizmin prensipleriyle benzetmek oldukça mümkündür. Bu kavram Atatürk'ün milliyetçilik ve halkçılık ilkeleriyle büyük benzerlikler taşımaktadır.

Eğer genel bir tanım uygulayacak olursak ulusalcılık; Türkiye'de 2000'li yıllarda, Atatürk'ün öngördüğü tam bağımsızlık, ulusal sanayinin gelişimi, dışa bağımlılıktan kurtulma gibi hedefleri savunan; Cumhuriyet'in temel kuruluş ilkelerinin korunması ve ulusal çıkarların ön planda tutulması gerektiğine inanan siyasi bir görüştür. Görüşü paylaşan kişilere ise ulusalcı denir. Yani genel olarak Atatürkçü ve laik bir Sol milliyetçilik şeklinde yorumlanabilir. Bu terim ilk olarak 1990'lı yıllarda Bülent Ecevit tarafından Demokratik Sol Parti ile Sosyal demokrat Halk Parti

arasındaki ayrımı vurgulamak için kullanmıştır. Ulusalçılık politikasının Bülent Ecevit'in bir çok seçim politikası ve kampanyasını şekillendirdiğini altını çizmekte fayda vardır. 2000'li yıllarda iste özellikle Doğu Perinçek'in İşçi Partisi tarafından dillendirildiye de parti ulusalçı oynarının büyük çoğunu 90'lı yıllarda DSP'ye oy vermiş kitlelerden almıştır.

7. SONUÇ

Ulusal solun ve ulusalçılığın ciddi eleştirileri de vardır. Ulusal kavramı nasyondan gelmektedir. Sol ise daha çok sosyalizm ile özdeşleşmiş kavramdır. Bunların birleşimi ise nasyonal sosyalizm yani nazizmdir. Nazizm ise bir çok insan tarafından faşizm olarak algılanmaktadır. Bu yüzden Ecevit ve partisinin ulusalçılık ilkesine büyük eleştiriler vardır. Ayrıca Ecevit ve partisindeki diğer ulusalçılar genel olarak üniter devlet yapısının korunması gerektiği, tek din tek bayrak tek dil fikrini desteklediği, Kürt sorunu karşısında aldıkları tavırlardan dolayı şiddetli şekilde eleştirilmişlerdir.

Ecevit Cumhuriyet halk partisi zamanlarından beri ortanın solu, demokratik sol ve son olarak da ulusal sol politikalarını, düzen savunuculuğu bir misyon olarak üstlenmiştir. Ortanın solu, demokratik sol ve ulusal sol görünüşte solu ön plana çıkartırken düzen karşıtı aşırı ve devrimci solculuğu engelleyerek sisteme entegre edilmesi işlevini de görmüş bir partidir. Ortanın solu, demokratik sol, ulusal sol gibi söylemler bazı çevreler tarafından da işlevsiz görülüp alay konusu haline gelmiştir. Demokratik Sol Parti Bülent Ecevit'in vefatından ve iktidar döneminde olduğu zaman yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle bir daha asla eski günlerine dönememiştir.

2002'den sonraki her genel seçimle %10'luk seçim barajını aşmayı bir kenara, aldığı oy oranları çok düşük seviyelerdedir. DSP kaba bir tabirle bir kişi partisi olarak kalmıştır. Bülent Ecevit'in siyasetteki karizmatik kişiliği ve dönemine dürüst ve halktan biri izlenimi veren kişiliğiyle "Umutumuz Karaoğlan" sloganlarıyla DSP'yi zirve noktasına çıkarmıştır. Ancak, Ecevit'in vefatıyla birlikte DSP'nin eski günlerine dönmesi mümkün olmamıştır, eski günlerine dönmesi de günümüz konjektüründe çok zor gözükmektedir. 2002 sonrası merkez Türk solu sadece CHP merkezli olmuştur. Rahmetli Bülent Ecevit'in 1980 askeri darbesinden sonra da söylediği gibi CHP o zamanlar Türk siyaset tarihinde işlevini tamamlamış kurucu parti olarak yerini alsaydı, DSP bir nevi solun AKP'si olarak ve de CHP'nin Dersim vb. geçmişiyile de eleştirilemeyerek Ecevit'ten sonra bile solun iktidara oynayabilecek partisi olabilir miydi? Bilinmez; zira 1990'larda her ne kadar iktidara gelse de DSP, CHP'nin reenkarnasyonu olduğu eleştirilerine maruz kalmıştı ki bu durum hala değişmemiştir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (2014). Modern Türkiye'nin Oluşumu. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akşin, S. (2008). Türkiye Tarihi, 5.Cilt: Bugünkü Türkiye 1980-2003. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akın, R. (2009). Gazi'den Günümüze Cumhurbaşkanlığı 1923-2007. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ayan, S. (2007). Siyasi Yapılanma Sürecinde 1961 ve 1982 Anayasası. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8(2): 1-24.
- Belge, M. (1984). Türkiye Cumhuriyeti'nde Sosyalizm (1960'tan Sonra). Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (CDTA), Cilt-VII, İçinde 1955-1962. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gemalmaz, M. S. (1996). 12 Eylül Rejimi. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (CDTA), Cilt 14, İçinde 981-991, İstanbul: İletişim.
- Halkçı Parti (1983). Halkçı Parti Programı. Ankara: Halkçı Parti Yayınları.
- Karpat, K. (2014). Türk Siyasi Tarihi. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaynar, M K. (Der.). (2007). Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri 1923-2006. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Keyman, F. (2005). Milliyetçi, Ulusalıcı Sol. Radikal, 12 Aralık, s. 3.

Kömürcü, D. (2010). Türkiye Merkez Solunda Farklı Bir Deneyim: SODEP, İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihat Sayar Eğitim Vakfı Yayınları.

Kürkçü, E. (2005). Solun Katlanılmaz Sancısı: Milliyetçilik. Jungleworld, Eylül, 1-5.

Tanör, B., Boratav, K. ve Akşin, S. (2008). Türkiye Tarihi (5.Cilt): Bugünkü Türkiye 1980-2003, İstanbul: Cem Yayınları.

Tosun, T. (1999). Türkiye Parti Sistemi'nde Merkez Sağ ve Merkez Solda Parçalanma. İstanbul: Boyut Kitapları.

TÜİK (2012). Milletvekilli Genel Seçimleri 1923-2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

Zürcher, E. J. (2014). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. İstanbul: İletişim Yayınları.